

Nr 843

Av herr Svensson i Stenkyrka m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående vissa frågor rörande lärarutbildning.

(Lika lydande med motion nr 700 i Första kammaren)

I proposition nr 106 framlägges förslag rörande vidgad utbildning av ämneslärare och speciallärare samt om inrättande av en tredje lärarhögskola. Förslagen avser att avsevärt öka den nuvarande utbildningskapaciteten och måste i princip hälsas med tillfredsställelse. Det får emellertid ifrågasättas om den av departementschefen förordade provisoriska utbildningen av ämneslärare givits en sådan utformning att den kan godtagas. Vidare måste vid planeringen av lärarutbildningens fortsatta utbyggnad uppmärksammas angelägenheten av lägre elevantal i skolklasserna. Departementschefens förslag att den särskilda styrelsen för lärarhögskolorna skall upphöra att fungera och ifrågavarande uppgifter i stället överföras till skolöverstyrelsen kan enligt vår mening inte godtagas.

Beträffande ämneslärarutbildningen har departementschefen framhållit, att lärarna inte bör börja undervisa förrän de fått praktisk utbildning i undervisningstekniska frågor eller konkreta anvisningar om hur undervisningen skall planeras och genomföras. Ett fullföljande av en sådan målsättning, mot vilken vi ej finner skäl till principiella invändningar, medför vissa ändringar i den nuvarande lärarutbildningen, bl. a. beträffande det nuvarande provårsförfarandet. I vilken omfattning och inom vilken tid sistnämnda förfarande kommer att beröras är inte endast beroende av i vilken mån utbildningskapaciteten vid lärarhögskolorna ökas utan också på om och huruvida det tillskapas nya, fullgoda utbildningslinjer — med eller utan anknytning till lärarhögskolorna. Då det inte kan anses realistiskt att inom en mycket nära framtid uppnå en sådan kapacitet i fråga om utbildning av nuvarande slag vid lärarhögskolor att behovet därigenom kan täckas, är det enligt vår mening angeläget att även nya vägar prövas.

Den s. k. entermensutbildningen av ämneslärare, som föreslagits i propositionen, får sägas utgöra ett försök i den riktningen. Enligt propositionen skall denna utbildning provisoriskt gälla under en tid av tre år. Den utformning som förordats i propositionen bär dock provisoriets prägel i så hög grad, att det enligt vår mening måste sättas i fråga om den i oförändrat skick kan läggas till grund för riksdagens beslut.

Ett betydande antal remissinstanser har intagit en stark kritisk hållning till entermensutbildningen. Bl. a. har skolöverstyrelsen och styrelsen för

lärarhögskolorna hävdar att utbildningen är i hög grad underlägsen den normala på tre terminer och ifrågasatt om den i det hela kan bli lika effektiv som den nuvarande entermensutbildningen vid lärarkursanstalter och lärarutbildningsblock. De båda styrelserna beklagar, ehuru de av hänsyn till den rådande lärarbristen ej vill motsätta sig förslaget genomförande som ett provisorium, att en nödlösning med så stora svagheter behöver föreslås. Vidare föreslår de i likhet med andra remissinstanser en omvänd ordning, så att den handledda praktiken skulle komma före terminen vid lärarhögskolan.

Enligt vår mening måste dessa synpunkter från de närmast ansvariga myndigheterna beaktas. Över huvud taget bör den föreslagna utbildningen få fastare konturer och en mera medveten inriktning. Utbildningen bör benämnas *tvåterminsutbildning* och den handledda praktiken läggas före terminen vid lärarhögskola. Före terminen med handledd praktik bör lärarkandidaten inskrivas vid lärarhögskolan och praktikterminen således ingå som ett led i lärarhögskolans utbildning. Anvisningar rörande praktikterminen som ett led i utbildning bör utarbetas för handledare och lärarkandidat, och om möjligt bör praktikterminen föregås av en kortare introduktionskurs. Om praktikterminen på detta sätt lägges före terminen vid lärarhögskolan, bör den senare terminen kunna ge ett avsevärt bättre utbyte, främst till följd av att lärarkandidaterna fått en viss undervisningserfarenhet och praktiskt upplevt undervisningens problem.

Det synes realistiskt att räkna med vissa svårigheter att i fråga om praktikterminen få tillgång till tillräckligt många praktikplatser och sakkunniga handledare. Detta har visat sig vara ett problem redan vid den nuvarande utbildningen vid lärarhögskolorna. Beträffande här skisserade tvåterminsutbildning är det emellertid inte nödvändigt att praktikplatsen är belägen på samma ort som lärarhögskolan eller i omedelbar närhet av denna. Ett förhållandevis stort antal orter är således tänkbara, utan att man därför behöver eftersätta kravet på att lärarkandidaten skall ha möjlighet att auskultera på olika stadier och diskutera sin undervisning och de problem som uppkommer med erfarna lärare. Praktikterminen måste enligt vår mening tillmätas mycket stor betydelse. Särskilt måste angelägenheten av att lärarkandidaterna får en god och regelmässig vägledning av härför lämpade lärare uppmärksammas. Vi föreslår därför att de handledande lärarna genom särskilda kurser introduceras i sin handledningsuppgift och att anvisningar för handledningen under praktikterminen utarbetas för både lärarkandidat och handledande lärare.

Även om här skisserade utbildning är avsevärt bättre än den av departementschefen förordade, kan man ej utgå från att tvåterminsutbildningen till fullo blir jämförbar med den nuvarande treterminsutbildningen. Av den anledningen bör tvåterminsutbildningen gälla som provisorium under en treårsperiod. Oaktat detta synes det nödvändigt att problemet med betygssättningen uppmärksammas. Vid den nuvarande utbildningen ges graderade betyg, medan det i propositionen förordats att endast vitsorden »Lämplig»

och »Med tvekan lämplig», d. v. s. i praktiken ett ograderat vitsord, skall tillämpas beträffande den provisoriska åtgärden. En sådan ordning synes medföra problem både vid intagningen av kandidater på utbildningslinjerna och vid kommande tjänstetillsättningar. Önskemålet om ett graderat och fullt jämförbart betyg vid tvåterminsutbildningen kan därför inte avvisas. Då emellertid det slutliga lösandet av dessa spörsmål är förenat med åtskilliga komplikationer och då det är angeläget att igångsättandet av utbildningen ej fördröjes framställer vi inget direkt yrkande härom. Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att frågan om graderade betyg tages upp till förnyad prövning och att som minimikrav därvid bör ställas att vitsordet blir graderat. Detta torde vara möjligt med den utformning av den provisoriska utbildningen som här förordats.

Såsom bl. a. skolöverstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolorna framhållit innefattar en utbildningslinje med dels undervisning vid lärarhögskolan och dels handledd praktik åtskilliga förtjänster. Det är givetvis angeläget att dessa kan tillvaratagas. Den av oss förordade tvåterminsutbildningen bör i detta avseende kunna utgöra en försöksverksamhet. Erfarenheterna, bl. a. vid jämförelse med nuvarande lärarutbildningen vid lärarhögskolorna, bör således ådagalägga om det är möjligt att genom förbättringar, tidsmässig förlängning eller liknande åtgärder utveckla tvåterminsutbildningen till en med lärarutbildningen i övrigt fullt jämförbar, fullgod utbildningsform. Fördelen med en sådan form skulle vara att lärarhögskolornas kapacitet, vilken för närvarande är ett av de främsta hindren för en mera omfattande utbildning av ämneslärare, skulle kunna utnyttjas synnerligen väl.

Enligt 1960 års lärarutbildningssakkunniga bör det sammanlagda antalet platser för praktisk utbildning av ämneslärare ökas från 600 till 800. På grundval av en ny, ännu ej slutligt bearbetad ämneslärarprognos har departementschefen angivit det erforderliga behovet av utbildningsplatser per år under perioden 1962/63—1970/71 till mellan ca 900 under den förra delen av perioden och ca 1 000 under den senare delen. De i propositionen förordade åtgärderna skulle för läsåret 1962/63 medföra en ökning med omkring 230 utbildningsplatser. Ökningen måste anses aktningvärd.

Vid planeringen av den framtida lärarutbildningen måste enligt vår mening beaktas de förslag rörande sänkning av elevantalet i skolklasserna, som från vårt håll framförts i anslutning till proposition nr 54. I fråga om tillgången på ämneslärare spelar därvid lärarhögskolornas kapacitet en avgörande roll, men även omfattningen av utbildningen vid lärarkursläroverk måste tillmätas avsevärd betydelse, åtminstone under ett övergångsskede. För ämneslärarutbildningens rekrytering är givetvis examinationen vid vederbörliga fakulteter av avgörande betydelse. Skall ämneslärarutbildningen få en tillfredsställande rekrytering synes åtgärder erforderliga även på det området. Den här berörda anpassningen av lärarutbildningen gäller givetvis de övriga lärarkategorierna. Även om det beträffande dessa är lättare

att anpassa utbildningskapaciteten bör givetvis en planering i syfte att möjliggöra en sänkning av elevantalet i skolklasserna komma till stånd utan dröjsmål. Då samtliga berörda spörsmål behandlas av nu arbetande utredningar, främst 1960 års lärarutbildningssakkunniga, synes det möjligt att snabbt få till stånd den erforderliga planeringen och utbyggnaden. Vi föreslår, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om framläggande av plan rörande den fortsatta utbyggnaden av lärarhögskolor och lärarutbildningen i övrigt.

1960 års lärarutbildningssakkunniga har föreslagit att någon ändring ej skall ske beträffande ledningen för lärarhögskolorna. Enligt de sakkunniga skall således den nuvarande styrelsen bestå av och liksom hittills vara sammansatt av generaldirektören i skolöverstyrelsen, den ledamot av överstyrelsen som i första hand handlägger ärenden rörande lärarutbildning, rektorerna för lärarhögskolorna samt två av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, varav den ena skall företråda den psykologisk-pedagogiska forskningen. Departementschefen har emellertid frångått vad de sakkunniga förordat och föreslagit att ifrågavarande uppgifter skall överföras på skolöverstyrelsen samt att styrelsen för lärarhögskolorna skall upphöra att fungera.

Enligt vår mening är det otillfredsställande att ett sådant förslag framlägges utan föregående utredning och utan att berörda instanser givits tillfälle att yttra sig i frågan. Det kan inte anses tillrådligt att på sådana grunder vidta ändringar i ledningen för lärarhögskolorna, särskilt som en omfattande utbyggnad uppenbarligen förestår och den framtida organisationen av lärarhögskoleväsendet till följd härav är oklar. Enligt vår mening bör 1960 års lärarutbildningssakkunnigas förslag rörande lärarhögskolornas utbyggnad m. m. avvaktas innan ändring beträffande skolornas styrelse sättes i fråga. Vi föreslår således att en för lärarhögskolorna gemensam styrelse med ovannämnda sammansättning bibehålles tills vidare.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 106 måtte

I. besluta

a) att den i propositionen föreslagna kortare utbildningen vid lärarhögskola av ämneslärare må utgöras av tvåterminsutbildning i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

b) att för lärarhögskolorna gemensam styrelse, sammansatt på nuvarande sätt, må bibehållas,

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) att plan rörande utbyggnad av lärarhögskolorna och lärarutbildningen i övrigt i syfte att underlätta övergång till lägre elevantal i skolklasserna måtte framläggas snarast möjligt,

b) att frågan rörande betyg vid kortare utbildning vid lärarhögskola av ämneslärare måtte upptagas till förnyad

prövning samt att möjligheter till graderade betyg därvid må eftersträvas.

III. beakta vad i motionen i övrigt anförts.

Stockholm den 13 april 1962

Per Svensson

i Stenkyrka

Johannes Antonsson

Lennart Mattsson

Robert Johansson

i Dockered